

KÜLTÜREL İLETİŞİM BAĞLAMINDA TURİZM MADALYONUNUN ÖTEKİ YÜZÜ

Doç. Dr. Uğur DEMİRAY

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi

ABSTRACT

OPPOSITE SIDE OF THE TOURISM MEDAL'S IN CONTEXT OF CULTURAL

Uğur Demiray Associate Professor
Faculty of Open Education
Anadolu University, Eskişehir

You will see two life story below which are related via cultural communication context as opposite side of tourism medal's. Both of them were real life story. One of them includes of the United States citizen John MACFARLANE Story another one deals with changing of cultural communication structure in the village of ADRASAN of ANTALYA.

These two article emphasize that, in some positions, tourism gives harm to society's cultural values or their cultural communication. As a result, in anywhere which interest tourism activities, planners or all citizens have to be careful to protect their social characteristics in the context of cultural communication. All of us have to collect our care on this subject. If we do not, after 20 years it is not possible to discuss benefits of the tourism and its integrated subjects.

Ülkemiz, öteden beri sahip olduğu toplumsal değerleri, ulu önderin özlemlediği doğrultuda çağdaş medeniyetler düzeyine ulaşma bilinci içinde gelişmiş uygar ülke değerleriyle bir karşıtlık olmaktan çıkarıp, ortak paydalarla ifade edilen bir toplum içerisinde olmayı ilke edinmiş bir toplum olma yolundadır. Bu yolda kuşkusuz önemli adımlar atılmıştır. Elbette ki bu adımların daha ileriye götürülmesi bugün olduğu gibi yarın da her bireyin öncelikli sorumluluklarından olması zorunlu.

1923'lerden bu yana batıya açılma politikası genel çerçevesi içerisinde, değerlerimizdeki bu değişmelerin toplumumuzu ilgilendiren eğitimden ekonomiye, insan haklarından sanata ve günlük kaygılarımızdan turizme kadar yansımaları görmek olası değil.

Bu noktada bu değer değişmelerinin hepsini burada sıralamak pek olanaklı görülüyor, ancak, size çarpıcı geleceğine inandığım, yılların birikimiyle oluşan ve evrensel anlamda yerini bulan bu kültürel değerlerimizin özünü yitirmeden evrensel bütünlüğe ve "bıçak sırtında" deyimiyle açıklanabilen değerler konusunda ne denli büyük bir sorumlulukla karşı karşıya olduğumuzu bize hatırlatan iki örneği konumuzla ilgili olarak turizmden seçerek tartışmaya açıyorum. Çünkü turizmin kazandırdıkları kesin, buna karşı çıkılmaz. Bu kazanım içerisinde, tek de olsa, değil ya! eski terimle "istisnai" de olsa neler kaybettiğimizi de görmemiz göstermemiz gerekiyor.

Oral kültür orjinli, yazılı kültürü özümseyemeden görsel kültürün hemen tüm yönlerine (deyim yerindeyse, Ünsal Oskay'ın deyişiyle "rakı masasında pijamayla yakalandığımız" görsel iletişim değerleriyle) teslim olduğumuz 21. yüzyıl iletişim ortamında, kültürel iletişim bağlamında, pek çok şey yitiliyor, zaten henüz yeterince çözümlenememiş olan iletişim bozukluklarıyla, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmada kendi kendimizi çelmeliyoruz galiba.

Bu bağlamda turizm ve onun temeli olabilecek her konuda, yaptıklarımızdan öte, söylediğimiz ya da sözsüz iletişim çatısında toplanabilen her tür davranışımızda kültürel iletişime şu ya da bu ölçüde katkımız, etkimiz ve sorumluluğumuz olduğuna bir an bile akıldan çıkarmamız gerekmiyor mu?

Şimdiye kadar ülkemize gelen turistlerin ülkemiz ve insanlarımız hakkındaki görüşleri genel bir çizgide benzerlik içermektedir. Ancak bir de, Türkiye'yi gerçek anlamda gezmiş ve hatta bizi biz gibi (bazen insanın "bizi bizden fazla tanıması" diyesi geliyor) tanımış yabancılar var. İşte Amerikalı

felsefe öğrencisi John MacFARLANE bunlardan biri, MacFARLANE az önce sözünü ettiğimiz temeldeki iletişim bozukluğunu gözlemiş, hissetmiş ve üstesinden gelerek Türkiye ve insanlarını tanıyabilmiş, bu düşüncelerini yazımsal olarak yansıtmıştır:

I. AMERİKALI FELSEFE ÖĞRENCİSİNİN MEKTUBU

"Türkiye'de iki ay kaldıktan sonra ABD'ye döndüğümde, edindiğim deneyimler üzerinde hayli kafa yordum. Dostlarım sık sık bana Türkiye hakkında ne düşündüğüm sorusunu yöneltiyorlardı ve ben bu sorulara kısa bir yanıt vermekte büyük güçlük çekiyordum. İzlenimlerimi damıtıp düzgün ve şık genellemeler halinde yazma çabalarım, sepetler dolusu kâğıt israfına yol açtı. Sonunda Türkiye üzerine izlenimlerimi gizledikleri yerden çıkarma uğraşımın temelden yanlış bir iş olup olmadığını düşünmeye başladım. Kendi kendime, "Gerçekten bir değil iki Türkiye yok mu?" diye sordum. Bu iki Türkiye 'yi aynı sepete koymak, Kuzey Amerika kıtası genellemeler yapmaya kalkışmak kadar hatalı değil miydi?

Kafamdaki ayırımı, bu coğrafya ayırımı değil. Aslına bakarsanız, iki Türkiye'yi aynı yerde bulabilirsiniz. Ölüdeniz'de dolmuştan inip açık denizin kıyısındaki geniş kumsala doğru yürüdüğümü hatırlıyorum. Yanımdan geçen iki erkek çocuğun, "Burada Türk yok!" dediklerini duydum. Söyledikleri doğrudu. Kumsal Avrupa-Amerika beden kültürünün dev bir anıtı gibiydi. Her yer kalın güneş yağı tabakasıyla örtülmüş, güneşin altında kızaran bedenlerle doluydu. Denize giren hemen hemen kimse yoktu. Kadınlar bikinilerinin üstlerini sanki Güney Fransa'daymış gibi çıkarıp atmışlar. Türkiye'de neyin uygun olup neyin olmadığına dair hiçbir fikirleri yok muydu? Elbette yoktu. Türkiye'yi dev bir oyun alanı, Türkleri'de kendi hedonizmlerine, Fransız Riviera'sında olduğundan daha ucuza hizmet veren kimseler olarak görüyorlardı.

Oradan çekip gitmeye hazırdım, fakat gitmeden önce ünlü koyu görmeliyim diye düşündüm. Bu bambaşka dünyaya adım atmak gibiydi. Hafif yukarıdaki çam ormanı, insanı canlandıran kokusunu getiriyordu. Kızgın kumlar yerini ipek gibi düzgün çakıl taşlarına bırakmıştı. Denizden uzaklaştıkça yabancıların sayısı da azaldı. Koyun dibinde derme çatma çadırlardan oluşan küçük bir koy vardı. Havlumu bir Türk ailesinin yanına bırakıp, cam gibi berrak suya daldım ve birbirleriyle su savaşı yapan, bir ağaca bağladıkları ipten sarkarak

denize atlayan çocukların ve büyüklerin yanında yüzdüm. Suda sırt üstü yatıp ormanlarla kaplı tepeleri seyrederken, gülüşmeler ve Türkçe'nin yumuşak sesleri başımın üzerinde uçuşuyordu.

Türkiye'nin turistik bölgelerinde halı satmaya çalışan kişilerin sahte dostluk gösterileriyle sık sık karşılaştık. Nevşehir otobüs garajında, bizi işlettiği pansiyonda konuk etmeye kararlı, dalkavuk tavırlı bir genç adamla iki saat konuştuk. Anlamli bir şekilde göz kırparak işlettiği pansiyonda iki de Amerikalı kızın kalmakta olduğunu anlattı. Sanki Türkiye'ye Amerikalı kızlarla tanışmak için gelmiştik. Beni en çok rahatsız eden tarafı, sanki ondan bizi Türkler'den korumasını istemiştik. Sürekli olarak çevredeki pislikten, otobüsün geç kalmasından ve onu genel olarak Türkler'den üstün görmemizi sağlayacağını umduğu şeylerden bahsediyordu.

Daha sonra keşfettiğimiz öteki Türkiye ne kadar da farklıydı. Erzurum sokaklarında neşe dolu merhaba sesleri arasında yürüyüşümü hatırlıyorum. Merhaba diyenlerin birisi, ailesi yakınlarında İstanbul'dan Doğu'ya taşınan bir delikanlı, beni durdurdu ve bir kola ısmarladı. En çok sevdiği park yerinde bir süre oturduk ve Erzurum'la İstanbul'un birbirlerine üstünlükleri üzerine sohbet ettik. Buluşacağımız parka döndüğüm zaman, yol arkadaşımı bir Türk lise öğretmeni ile Türk tarihi üzerine koyu bir tartışma içinde buldum...

Türkiye'nin turistik bölgelerinde halı satmaya çalışan kişilerin sahte dostluk gösterileriyle sık sık karşılaştık. Nevşehir otobüs garajında, bizi işlettiği pansiyonda konuk etmeye kararlı, dalkavuk tavırlı bir genç adamla iki saat konuştuk. Anlamli bir şekilde göz kırparak işlettiği pansiyonda iki de Amerikalı kızın kalmakta olduğunu anlattı. Sanki Türkiye'ye Amerikalı kızlarla tanışmak için gelmiştik. Beni en çok rahatsız eden tarafı, sanki ondan bizi Türkler'den korumasını istemiştik. Sürekli olarak çevredeki pislikten, otobüsün geç kalmasından ve onu genel olarak Türkler'den üstün görmemizi sağlayacağını umduğu şeylerden bahsediyordu.

Yalnızca badem, bal ve kuru kayısı yiyerek geçirdiğimiz dört günlük bir tırmanıştan sonra, bitkin bir halde Toroslar'ın Aladağlar'ından küçük Barazama köyüne inişimizi hatırlıyorum. İlk gördüğümüz insanlara Yahyalı'ya gidecek otobüsün ne zaman geleceğini soruşumuzu ve "şimdi bayram olduğunu, talihimiz varsa ancak bir hafta sonra buradan gidebileceğimizi" izah eden insanların suratlarındaki şaşkın ifadeyi hatırlıyorum. Neyse ki Türk konukseverliği imdadımıza yetişti. Orman müdürü bize kalabileceğimiz bir oda gösterdi ve gece geç vakitlere kadar oturup konuştuk. Sabahleyin bir koca kamyonu bindirilip yolcu edildik. Kamyon sürücüsü iki buçuk saatlik tozlu yolculuk için bizden para almayı reddetti.

Ama turizmin geldiği yerde Türkiye sanki üzerine limon damlatılmış süt gibi büzülüp kalmış. Türk konukseverliğinin yerini, kâr amaçlı dalkavukluk almış; Türk onuru dolar ve Deutsche Mark karşılığı satılır olmuş. Turizm yörelerindeki köylü çocukların, küçük yaştan itibaren dükkânlarına gelmeleri için yabahçılara yalvarıp yakarmayı öğrenerek, yabancı paranın sütüyle beslendiğini gördüm. Öte yandan Türkiye'nin doğal harikaları, daha çok otel yatağı, bar ve restoran için tehlikeye atılmakta. Bir zamanlar ancak deniz yoluyla gezilebilen Güney kıyılarının üzerine şimdi "sayfiye kentleri" ve "tatil köyleri" yağmış. Daha geçen yıl el değmemiş, kirletilmemiş kumsallarda, bugün lüks otellerin çelik iskeleteleri yükseliyor...

Ve Kaçkar Dağları'nda yiyeceğimiz tükendiğinde bize ekmeğe veren köy öğretmeni ve sığır çobanı Süleyman'ı nasıl unutabilirim? Ya Kaçkar Dağı'ndan 3900 metre aşağı inişte bizi yanlarına alan Ankara Üniversitesi öğrencilerini? Ağzları bıçak açmayan Boston'da geçen koca bir yıldan sonra tanıştığımız dost, içten ve nazik Türkler yüreğimizi ısıttı.

Ama turizmin geldiği yerde Türkiye sanki üzerine limon damlatılmış süt gibi büzülüp kalmış. Türk konukseverliğinin yerini, kâr amaçlı dalkavukluk almış; Türk onuru dolar ve Deutsche Mark karşılığı satılır olmuş. Turizm yörelerindeki köylü çocukların, küçük yaştan itibaren dükkânlarına gelmeleri için yabahçılara yalvarıp yakarmayı öğrenerek, yabancı paranın sütüyle beslendiğini gördüm. Öte yandan Türkiye'nin doğal harikaları, daha çok otel yatağı, bar ve restoran için tehlikeye atılmakta. Bir zamanlar ancak deniz yoluyla gezilebilen Güney kıyılarının üzerine şimdi "sayfiye kentleri" ve "tatil köyleri" yağmış. Daha geçen yıl el değmemiş, kirletilmemiş kumsallarda, bugün lüks otellerin çelik iskeleteleri yükseliyor. Antik Kapodokya'nın kayalara oyulmuş evleri restoranlarla dolu. Side'deki Roma kalıntıları diskotek haline getirilmiş. Turizmi kucaklamak coşkusu içindeki Türkiye bugün turistleri kendine çeken şeyleri mahvediyor. Başka bir kirlenmemiş cennet moda olduğunda, Türkiye'nin tatil köyleri hayalet kentlere dönüşebilir.

İki Türkiye'ye yolculuk yaparken, bu kadar çok Türk'ün neden Türklerin Türkiyesi yerine turizmin Türkiyesini benimsediği üzerinde düşündüm. Para, elbetteki bir nedendi. Turizm tarafından ülkenin bazı yerlerinde oluşan refahın önemini küçümseyemedim. Ama bunun daha derin bir nedeni, Türk toplumu turizm dünyasının çok ötesinde bir nedeni, Türk toplumu turizm dünyasının çok ötesinde bir dönüşüme uğratan bir neden olmalıydı. Anadolu'daki yolculuklarımıza başlamadan önce, eğitilmiş biri İstanbul'un en az sekiz milyonluk nüfusunun yüzde yetmişinin birinci ya da ikinci kuşak göçmenler olduğunu söylemişti. Gecekonduarda ve yıkılmaya yüz tutmuş apartmanlarda oturan; birçoğu kentlerde geçerliliği olan hiçbir beceriye sahip olmaksızın araçlardan çıkan egsoz gazına boğulmuş sokaklarda bir tatlı aletin başında durarak ya da ayakbağı boyayarak geçimini sağlamaya çalışan insanların içinde buldukları yaşam koşullarının kötülüğüne bakarak, kente neden göç ettiklerini soruyorduk kendi kendimize. Türk köylerinin temiz havasını, doyum olmaz güzellikteki manzaralarını, topluluk duygusunu ve çetin ama dürüst çalışma yaşamını görüp tanıyınca, bu soru bize daha da anlamlı geldi.

Fakat, bir süre Anadolu'nun ücra köylerinde bulduktan sonra, çocukların neden kentlere göç etmek istediklerini anlamaya başladık. Kır yaşamı çok durağan. Hiçbir şey değişmiyor. İnsanlar her gün tarlalara gidiyor, çay içiyor, tavla oynuyorlar

ve bu hep böyle sürüp gidiyor. Gazeteler, radyo, televizyon aracılığıyla modern dünyanın dinamizminden bir nebze haberdar olanların belleklerinde ateşlenen hayalleri anlamak mümkün.

Küçük köyler turizme açıldıkları zaman, turizmle birlikte bir ölçüde bu dinamizmi de kucaklıyor. Turizm, insanların kırsal hayatın durağan rutininden kaçış, farklı insanlar tanımak, yabancı diller öğrenmek ve daha geniş bir bakış açısı imkânı veriyor.

Bu bakımdan turizm olumlu; hele meraklı ruhlar için dayanılmaz olan bir güç. Ama ben Türkiye'nin turizmi böylesine yürekten benimsemek konusunda biraz dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum. Eğer Türk konukseverliğinin yerini dalkavuk tezgahçılığının alması; Türkiye'nin doğal hazinelerini har vurup harman bir inşaat furyasıyla çirkinlik abideleri haline dönüşmesi istenmiyorsa!

Turizmi kucaklamak coşkusu içindeki Türkiye bugün turistleri kendine çeken şeyleri mahvediyor. Başka bir kirlenmemiş cennet moda olduğunda, Türkiye'nin tatil köyleri hayalet kentlere dönüşebilir.

Ben birinci dünyaya mensup bir Batılıyım. Modern kapitalist toplumun birçok sorunlarının bilincinde olduğum gibi faydalarını da iyi anlıyorum. Türkiye'de saatin geriye doğru çalışmasını savunuyor ya da köy yaşamını bir tür ütopya olarak görüyor değilim. Ama turizm modern dünyanın dinamizmine ulaşmak için kötü yol, bir çıkmaz sokak olduğu kanısındayım. Eğitime yapılacak daha büyük çapta bir yatırım, kırsal kesimin durağanlığından çok, daha sağlıklı çıkışın yolunu açacaktır. Zorunlu eğitimin yalnızca beş yıl olduğu bir ülkede kitap okuyan pek az kimse görmüş olmam da fazla şaşılacak bir şey olmasa gerek".

Herşeyde olduğu gibi turizmde de ileri Batı'ya uyum sağlamak yolunda büyük kayıplar vermeye algılama bozukluğunun ve yanlış değerlendirmenin bir sonucudur. Türkiye'yi ve insanları bu kadar iyi tanıma yolunda kullanılan iletişimin gücü, bizde de kullanıldığı takdirde gerçek kültür yapımızdan oluşmuş doğal ve güçlü bir turizm temelleri atılacaktır. Turizmin temeli kültürel iletişime dayanmaktadır. Tüm dünyada turizm yalnızca eğlenmek ya da dinlenmek değil, tanımak ve öğrenmek yolunda ilerlerken, Türkiye'de bunun tam zıttının gelişmesi geçen sezon yaşadığımız bunalımların devamını sağlamaktan başka bir şey

yapmaz.

II. ADRASAN'DA BİR BAYRAM SABAHİ

Onlar da Anadolu çocuğu, benim benim gibi. Bu öyküyü okuyanlar gibi. Hatırlayalım çocukluğumuz, bayramlarımızı. Kuşkusuz farklı farklı olacaktır hepimizin bayramları. Yaşımızın eskiliğine göre, yöremizin, töremizin farklılığına göre, değişik ama hepsi de güzel bayram törenleri değil miydi? Benim için ne kadar büyük bir olaydı taaaa Zeytinburnu'ndan Çamlıca'ya tramvay yolculuğu dahil yaklaşık yarım günlük seyahatten sonra, Selami Baba yokuşunu koşarcasına tırmanarak, çıkıp dedemin eliri öpünce aldığım kâğıt itibucuk lira. Dayım anlatırdı bana, o da, delikli 2,5 kuruş için ilk sıraya girenlerdenmiş bayramlarda.

Bu öykü Adrasan'da, Antalya'nın Kumluca ilçesine bağlı Adrasan'da geçti bu bayram. Yeni adı Çavuş Köyü. Hani şu meşhur koyu olan. Fırtınada her tankerin girememezlik etmediği, can kurtarıcı koyu olan Çavuş Köyü. Yaşanan bu bayram taze, önemli, sımsıcak bize göre. Onlara göre önemli değil, çünkü olağan onlar için. Törelere de böyle onların. Bayramlarda el öpmek yok onlarda kapı kapı. Bayramlarda tanımadığımız kişilerin ellerini öptüğünüzü hatırlamaz mısınız, ya bir şeker, ya bir mendil, ya da 25-50 kuruş harçlık koparabilmek için? Ya da şimdilerde çöpçülerin yaptığı gibi, tanımazken yılın 363 günü 26 nolu daireyi? O gün ısrarla basmaz mı ziline bayramlaşmak, doğrusu, harçlık almak için koskoca adamlar?

Oysa Adrasan'da çocuklar bile böyle yapmıyorlar. Hakları olanı, bir anlamda zorla alıyorlar büyüklerinden. Hem de köy meydanında. Hem de yaşlı, genç tüm köylünün önünde.

Adrasan'da çocuklar düzeni iyi kurmuş, ya da büyüklerinin kurduğu düzenin sadık bekçileridir. Bayramın büyükler için anlamından öte, çocuklar için olan anlamını Adrasanlı çocuklar, çocukluk mağrurluğu içinde algılayıp, yaşıyor her bayram. Çocuk olmakla kazanılmış hak gibi, işin gerçeği de bu zaten. Öyle ki; yardımlaşmanın, imecenin, insan olmakla gelen, toplumsal bir hak hukuk ögesi olduğunu bu yaşlarında, hem de yaşayarak bilincine varıyorlar. Daha önemlisi yıldan yıla, gençlikten yaşlanana dek de sahipleniyorlar bu geleneklerine. Sürdürürken bu geleneği, kentli çocuklar gibi el-eteğe yüz sürmüyor, kapı kapı dolaşmıyor. Zaten dolaşamaz ki. Doğa buna kolayca olur demiyor. Evin biri tepede, biri sahilde. Hem sonra bayram törenlerinden sonra iş var, güç var. İş çok Adrasan'da. Toprak yılın dört mevsiminde işlenmeyi bekliyor. Keçiler dağa çıkacak her gün. Kız çocuklarını evde gerçek bebekler, kardeşleri, bakılmak için bekliyor, anası babası bahçede, serada, portakalda çalışırken. Erkek çocuklarını da ba-

yağı bayağı büyük işleri bekliyor. Motor bile sürüyorlar, çapa mı? Hele yapmasınlar! Zaten çalışacakları şurada iki, üç ay. Sonra okul açılacak diye büyükleri homurdanıyor onlara. Ellerinden gelse okula bile göndermek istemeyecekler ellerinde değil biraz ya olmuştur.

İşte Adrasan'da bir bayram sabahı. Adrasan'a, Adrasan'lılara özgü. Adı her ne kadar Çavuş Köyü olarak da değişse, yıllardır değişmeyen Adrasan'lıların geleneklerinden bir kesit. Bir film kadar akıcı, çekici ve sıcak. Tıpkı Anadolu gibi, tıpkı ana gibi sınımsız. İşte Adrasan'da büyük küçük, yerli yabancı içiçe bu sabah. Sadece bu sabah mı? Değil elbet. Adrasan çok çabuk gelişiyor. Bir tatilinizi orada geçirin isterseniz. Kendinizi, İtalya'nın Trieste'sinde sanırsınız, kendinizi yabancı da sanabilirsiniz bu küçük köyde. Yerli kadar da yabancı var. Sanki İngilizce köyün ikinci dili olmuş gibi. Adrasan'da turizm gelişiyor. Ancak bu gelişme biraz üzücü. Çünkü o da, yine bize özgü gelişiyor.

Evet Adrasanlı çocuklar bayramda babaları anaları kadar erken kalkıyorlar, sanki yemek yapıp, camiye gideceklermiş gibi. Evet, erken kalkıyorlar yemek yapıp camiye gidiyorlar gerçekten. Ancak tabii o yaşta namaz kılmaya gitmiyorlar camiye. Zaten köy yeri burası, cami tıklım tıklım dolu. çocuklara yer de yok ki.

Caminin avlusunda çocuklar beklesip yerlerini alıyorlar birer-üçer-beşer. Öylesine dikkatli, gürültüsüz-patırtısız, büyük küçüğe sevgili, küçük büyüğe saygılı. Hepsinin elinde irili ufaklı, kırmızılı mavili naylon torbaları. Anlam veremiyor oradan geçen bir yabancı, ancak düzenli bir hareketi sezebiliyor. Bitiyor bayram namazı, erkekler çıkıyor üçer-beşer kapıdan. Ve çıkanlar ayakkabılarını giyiyor. Öyle kargaşa yok, ayakkabı aramak yok, bilinen cami çıkışlarında olduğu gibi. Herkes bir önündekine saygılı. Ayakkabısını giyen kendinden önce giyenin bayramını kutlayıp yanına dineli-

yor, bir arkasındaki de aynı, böyle böyle camidekiler sonlanıyor. En son çıkanla, ilk çıkan da, diğerleriyle bayramlaşmış oluyor. Daha sonra daire bozuluyor. İkili üçlü gruplaşmalar başlıyor avluda büyükler arasında. İkinci törene bir hazırlık anlamında bu. Eşdeyişle, çocukların bayramının başlama seremonisi hazırlığı. Cami avlusuna yanaşmış olan bir-iki traktörden şekerler, bisküviler, lokumlar alınmaya başlanıyor. Bir kilo, iki kilo, beş kilo. Ağanın eli tutulmaz derler ya, herkes kesesine, köydeki namına yakışır biçimde dağıtacak çocuklara. Bu arada çocuklar kendi kendilerine tam anlamıyla askeriyedeki titizlik ve disiplin içerisinde elele tutuşup büyük bir halka yapmışlar, kendi aralarında fıs fıs konuşuyorlar. Derken, bu büyük halkanın tam ortasına büyükçe bir-iki kilim yayılıyor. Çocuklarda büyük bir sezgisizlik dalgası yayılıyor adeta. kilimler serilince başlıyorlar birer ikişer şekerler, lokumlar, bisküviler, alanları tarafından ortaya dökülmeye. Çocukların gözü hem ortaya dökülenlerde, hem de dökülenlerde. İkincisi o denli önemli değilse de. Belli bir süresi var elbette. Bu şekerleri, hediyeleri alıp ortaya dökme işi yaklaşık yarım saat, kırkbeş dakika sürüyor. Her torba dökülüşünde, şeker yığını biraz daha renkleniyor, kırmızı şekerler, sarı şekerler, leblebi, fıstık, bisküviler çocuklar için bir sevinç kaynağı, sevinç yumağı. şekerden örülmüş renk yığını oluşuyor. Bu yığına dökülen her torbada, çocukların biraz daha seviniyor, biraz daha sabırlarının daralıyor olduğunu gözlerinden okuyabiliyorsunuz. Hem daha çok toplansın, hem de bir an evvel dağıtılsın diyor gözleri.

Şekerler yığıldıkça yığılıyor yaklaşık yedilyüz-sekizyüz kilo şeker bir yığın olmuş avluda. Başka deyişle şekerden, bisküviden, lokumdan bir kale sanki. İşte kimsenin fethedemeyeceği çocukların kalesi şimdilik büyükler tarafından kuşatnada.

Artık kimsenin getirip birşey atmayacağı kestirince, yaşlılardan biri gelip, çocukların adına oraya şeker koyanların, onların ölmüşlerine dua edip amin dediğinde çocukların hepsi bir ağızdan "Amiiiiiin" diye bağıyorlar. Ama sabahın o saatinde biraz cılız kalıyor bu amin. Amin dedikten sonra şekerlerin dağıtılacağına kesin gözüyle bakan çocukların bu heyecanı, dua edenin yanında bulunan şakacı bir amca tarafından fireleniyor.

- Ben duymadım bir daha diyor. Çocukların heyecanı henüz tazeyken yine hep birden ancak bu kez düzensiz. Yaşlı amca yine duymadım diyor.

- Amiiiiiin, amiiiiiin diye bağıyorlar düzenli olmaya çalışarak. Ancak, dağıtılacakların heyecanı onları engelliyor. Tam artık, bu ağır işiten amca

duymuştur düşüncesinde iken, amca iki elini kulağına götürerek;

- Efendiiim deyip yine duymadığını belirtiyor. Aslında bu hareketiyle duyduğunu ve çocuklardan bir kez daha amin demelerini beklemekte olduğunu belli ediyor. Bu kez de çocuklar. Yeter bize çektirdiğiniz der gibi, boğazlarını yırtarcasına hep bir ağızdan ama daha düzenli, tempolu bir şekilde "Amiiiiin", "Amiiiiin", "Amiiiiin" diye bağıryorlar. Oldu bu kez her halde. Gerek bu düzenlilik, gerekse de onların heyecanının yatışmış olması şekerin dağıtılacağına ilk işareti. Ve şekerler üç-dört dağıtıcı tarafından kısa sürede çocukların torbalarına göz kararı üleştiriliyor. Çocuklar ortadaki yığından tek bir şeker kalmayana dek gözlerini yığından ayırmayarak bayram sevinciyle dolu bir şekilde tören sonunu bekliyorlar. Dağıtım bitiyor ve köy meydanından evlere bir çocuk ordusu koşuşturması başlıyor bu kez tüm bunlar olurken her aşamada köyün sahilinden gelen turistlerden meraklıları ki, bunların hepsi mi meraklı olur diyesi geliyor insanın, sabahın bu saatinde caminin etrafında bu tabloyu fotoğraflıyorlar. Çok ilgilerini çektiği belli, çıt çıt fotoğraf çekip, bu köyle, bu gelenkle ilgili soruyorlar. Kadınları da başlarını örtmeyi ihmal etmeyi ihmal etmemiş.

Sıra üçüncü, günün son büyük törenine geliyor. Avludan dağılmayan erkekler ne bulurlarsa, motor, traktör, özel araba v.b. hepsi toplu olarak mezarlığa gidiyorlar evlerinden önce. Giderlerken hepsinin elinde birer tutam yeşillik var. Adrasan'a özgü çiçeksiz yeşil bir bitki. Defneye benzer ama yaprakları küçük hoş kokulu bir ot. Hemen herkeste bir deste, bir tutam var. Mezarlığa ulaşanlar ellerindeki tutamdan yetebildiği kadarıyla, her mezara elindeki demetten birer sap saphıyor. Kendi yakını, anası, babası, kardeşi olması önemli değil saplaçlığı mezarlık. Bir anda bütün mezarlar yeşile bürünüp, bayram sabahı yemyeşil elbiselerini giyiyor adeta. İş biten mezarlığın sonundaki yamaça çömeliyor. Artık gelmenin arkası kesilince, çömelenlerin başındaki caminin imamı Kur'an okumaya başlıyor ve sonunda dua ediyor. Yine en

sonunda, Amin (tabi büyüklerin yıllardır bayramlarda amin'e iyi talim ettikleri belli) ve Fatiha. Bu tören de böylece sona erince herkes evine dağılıyor. Bu kez evde bayramlaşma ve kurbanlar başlayacak.

İşte Adrasan'da bir bayram sabahı. Adrasan'a, Adrasanlılara özgü. Adı her ne kadar Çavuş Köyü olarak da değişse, yıllardır değişmeyen Adrasanlıların geleneklerinden bir kesit. Bir film kadar akıcı, çekici ve sıcak. Tıpkı Anadolu gibi, tıpkı ana gibi sınımsız. İşte Adrasan'da büyük küçük, yerli yabancı içiçe bu sabah. Sadece bu sabah mı? Değil elbet. Adrasan çok çabuk gelişiyor. Bir tatilinizi orada geçirin isterseniz. Kendinizi, İtalya'nın Trieste'sinde sanırsınız, kendinizi yabancı da sanabilirsiniz bu küçük köyde. Yerli kadar da yabancı var. Sanki İngilizce köyün ikinci dili olmuş gibi. Adrasan'da turizm gelişiyor. Ancak bu gelişme biraz üzücü. Çünkü o da, yine bize özgü gelişiyor. Çığ gibi büyüyor. Adrasan koyuna gün geçmiyor ki günde 20-25 yat uğramasın. Antalya'dan kalkıp Kemer'e uğrayıp geçen için en uygun koy ya da yatların geceleme için Adrasan Koyu. Yattakiler gece yemeği ve eğlenmek için mutlaka sahile çıkıyorlar akşamları. Yemek bahane, yılın belli aylarının, belli günlerinde söz vermişçesine, ya bir gün önce, ya da bir gün sonra o koya geliyor geçen İsraili, İngiliz, Alman kaptan ya da yat sahipleri. Mustafa'yla, Ford'la, Iraz'la tekrar merhabalaşıyorlar. Iraz her sene biraz daha büyüyor, biraz daha güzelleşiyor, daha sonra hamile, iki çocuklu, üç çocuklu, Iraz'ın torunu bile merhabalaşılıyor İngiliz, İsraili kaptanla. İsraili kaptan her geçen yıl biraz daha yaşılanıyor. Ford'la, Mustafa da öyle. Bizlerin yakınlarını böylesine düzenli ziyaret edemeyeceğimizi yüzümüze vururcasına.

İşte Adrasan'da bir bayram sabahı. Değişir mi dersiniz bu yöre, bu töre yıllar sonra. Bu sıcak, tatlı güzel filmin yerine başka bir film oynanır mı haftaya! Bakalım, görelim, bekleyelim, dinleyelim, bir, üç, beş sene sonra. Ne yazacaklar, ne söyleyecekler Adrasan hakkında.

ÖNEMLİ NOT :

ANATOLIA Dergisi bu sayı ile birlikte yalnızca abonelere yönelik olarak dağıtılmaktadır.

Abone kaydınızı yaptırmak için dergimizin abone birimi ile ilişkiye geçmenizi rica ederiz.